

<https://doi.org/10.59424/debreceniszemle/2024/32/4./561-564>

Polgárháború, banditák és a magyar légió

Pete László: *Polgárháború Dél-Olaszországban.*

A brigantaggio és a magyar légió.

Budapest: Italinistica Pannonica 4., Gondolat, 2023.

ITALIANISTICA PANNONICA [4]

Pete László

Polgárháború Dél-Olaszországban

A brigantaggio és a magyar légió

Pete László frissen megjelent könyve igazi történelmi mester-munka, amely nemcsak az elemző és értelmező történetírás magas intellektuális igényeit elégíti ki, hanem azok érdeklődésére is joggal számíthat, akiket vonz a múlt, és szeretik az izgalmas történeteket. A kötet mind-ezekben bővelkedik. Az olasz egységmozgalom igazi sikertörténet, főként a 19–20. század nemzetállami perspektívájából nézve. Ez a nézőpont ugyanakkor sajátos fénytörést is okoz, még a szaktörténészek is

hajlamosak megfedkezni annak mérlegeléséről, hogy milyen is volt az itáliai félsziget helyzete az egyesítés előtt. Pete László elmélyült, hazai és olaszországi levéltárak anyagain és kiadott forrásokon alapuló kutatásai ezt a világot mutatják be és teszik érthetővé a mai olvasó számára.

Az alaptörténet az egyesítés története, amelynek fő sodrában a Dél-Itáliát uraló politikai keret, a Kettős Szicíliai Királyság elfoglalása és a már egyesült Olaszországhoz csatlakozása áll. Giuseppe Garibaldi önkéntesei meglepően gyorsan és szinte nagyobb akadály nélkül nyomultak előre a szicíliai partraszállás után, és számolták fel ezt a régi királyságot. Hogy magát a folyamatot megértjük, a szerző bemutatja a déli ország diplomáciai helyzetét, belső politikai viszonyait, s ami talán a legfontosabb, a helyi társadalom, főként a paraszti világ feszültségeit. Ugyanis a régi nemesi birtokosok, majd pedig a már polgári háttérű új birtokosok évtizedek alatt megszerezték a közös használatú és a kincstári földeket, s ezzel teljesen ellehetetlenítették a paraszti földszerzést. Az amúgy is elmaradott déli területek pásztorai és földművesei teljesen kiszolgáltatottá váltak, s

az egyesítéssel járó válságperiódus a szociális lázadás állapotába sodorta őket. Helyzetükön, az ígéretek ellenére, az új Olaszország kormánya sem segített, sőt újabb népszerűtlen intézkedésekkel, sorozással, adóztatással terhelte a helyi lakosságot. Az egyesítési folyamat a tengeri kereskedelmet és a kibontakozó déli ipart is visszavetette.

Mindez magyarázatul szolgál arra, hogy az egyesítés után miért támadt már-már parasztfelkelés méretű ellenállás az új kormányzattal szemben, s miként biztosított utánpótlást és bázist ez a parasztság a hosszú éveken át tartó banditizmusnak. De nemcsak a kiszolgáltatottság, hanem a papjaik által táplált déli közösségtudat, függetlenségi vágy és a régi királyság legitimitásának hirdetése is ellenállásra fűtötte a parasztságot, amely a banditákban a függetlenségért küzdő katonákat látott. Ebben a közegben elevenednek meg a könyv lapjain azok az események, amelyek a *brigantaggio* jelenségét képezik. Az elnevezés a *brigante* szóból származik, amely eredetileg zsoldoskatonát jelentett, de a politikai ellenállás jelentésével egészült ki, szemben a törvényen kívüli, száműzött, de szintén ellenálló banditával.

A banditizmusnak mint politikai ellenállási formának megvoltak ugyanis a hagyományai a déli területeken, már a 18. században alkalmazta a lakosság, de még erőteljesebben a 18–19. század fordulóján a francia megszállókkal szemben.

Most, az 1860-as évek elején rendkívüli intenzitással lángolt fel ez a kegyetlen és erőszakos ellenállási forma. Pete László hatalmas anyagot mozgatva mutatja be a bandák szerveződését, taktikáját, harcmodorát, tagjait és vezetőit s az általuk elkövetett brutális cselekményeket. Személyes sorsok és tragédiák bontakoznak ki a könyv lapjain, köztük kiszolgáltatott nők drámai sorsa, hiszen a polgárháborús helyzetnek az volt a sajátossága, hogy a lakosságot sem kímélte, sőt nem is vált el igazán egymástól a civilek és a hadviselő felek helyzete. Persze a bandákkal szemben fellépő nemzetőrök és reguláris csapatok sem maradtak adósak a kegyetlenkedésekkel. A területileg szétszórt és az időben is változó intenzitású *brigantaggio* elbeszélése és pontos rekonstruálása nem könnyű történelmi feladat. A szerző ezt nagy körültekintéssel és adatgazdagsággal oldja meg, jól szerkesztett térképmelléletekkel segíti a térbeli tájékozódást, és magabiztos történetvezetéssel igazít el az események sűrűjében.

A könyv azonban az országegyesítés és a *brigantaggio* bemutatása mellett még egy történelmi rekonstrukciót is tartalmaz, mégpedig a magyar légió nem kevésbé hanyattatott történetét. Pete László az 1848–49-es szabadságharcról, annak diplomáciai kontextusairól, majd az emigrációról, illetve az olasz–magyar kapcsolatokról több könyvet is publikált. Kutatásaival egy markáns történetírói hagyomány folytatója és

fenntartója, hiszen korszakról-korszakra mindig voltak a magyar történetírásnak olyan jeles képviselői, akik az 1848–49-es emigráció olaszországi aktivitására, illetve olasz vonatkozásaira fordították figyelmüket. A könyvből megismerjük az olasz földön szervezett magyar légiókat, bár azok nem teljesíthették eredeti feladatukat, nem vehettek részt az ország nemzetközi összefogással történő felszabadításában. Talán a legismertebb ezek közül a még Klapka György és Teleki László által 1859-ben szervezett légió volt, amely azonban nem jutott el a katonai szerepvállalásig, hiszen III. Napóleon gyors békekötése lezárta az osztrákellenes háborút, nagy csalódást okozva mind az olasz, mind pedig a magyar nemzeti mozgalomnak.

Garibaldi 1860 tavaszán partra szálló önkéntesei közt már ott voltak a magyarok is, akikhez újabban csatlakoztak, s akikből Türr István ösztönzésére a forradalmi vezér nem késlekedett egy magyar légiót szervezni. A Kettős Szicíliai Királyság katonai veresége után feloszlatták a garibaldista hadsereget, amelyből csak a magyar légió maradhatott meg. Ugyanis az olasz kormány Velence megszerzése érdekében számított a magyar emigráció osztrákellenes tevékenységére és támogatására. A nemzetközi összefogásnak és szolidaritásnak ez az inkább politikai, mint katonai értékű formációja ezáltal különös fordulatot vett. Hogy a légió ne várokozson tétlenül egy majdani háborús konfliktusra, ezért

Dél-Olaszországban a harcoló bandák ellen vetették be katonáit. Pete László levéltári adatokra építve részletekbe menően rekonstruálja azokat az eseményeket, amelyekben a légió részt vett. A *brigantaggio* elleni küzdelem már ismert mintázatai ismétlődnek most meg, rendkívül nehéz terepviszonyok és körülmények közt kellett a katonáknak felvenni a küzdelmet a sajátos taktikát és harcmódot alkalmazó bandákkal. Közben a légió is számos szervezeti lépésen és válságon ment keresztül, ugyanis tagjainak komoly feszültséget okozott, hogy egy nemzetközi összefogással megvalósuló szabadságküzdelem vagy az ország függetlenségének kivívása helyett nem túl nemes és borzasztóan emberpróbáló, inkább rendfenntartó tevékenységet kell folytatniuk. A légió helyzetét mi sem illusztrálja jobban, hogy a várva várt osztrákellenes háború kirobbanásakor sem vetették be, hanem továbbra is a *brigantaggio* ellen alkalmazták. Velence megszerzése után sorsa is megpecsételődött, 1866 őszén lényegében fel is bomlott, majd a következő év elején hivatalosan is feloszlatták.

Pete László könyve a harci események, a szervezeti és a létszám- adatok, a tisztek és a legénység bemutatásával méltó emléket állít az Olaszországban működő, hányatott sorsú magyar légióknak, ahogy tette azt egy korábbi könyvében a magyar szabadságharcban közreműködő olasz légióval. A magyar légió története tehát összefonódott a *brigantaggio* felszámolásáért folytatott

harcokkal, amelynek részletgazdag eseményeit olvashatjuk a könyv lapjain, olyan történetírói teljesítmény eredményeként, amely nemcsak megérteti a múltban törtéteket, hanem közel hozza, átélhetővé teszi őket a személyes motivációk, mentális struktúrák, valamint az egyéni

sorsok és döntések bemutatásával.

Miru György,
történész,
egyetemi docens
Debreceni Egyetem